

Yeni Türk Edebiyatına Giriş 1.-5. Ünite Notlar

Yeni Türk Edebiyatına Giriş (I)

(Ünite I)

Edebiyat dili, dilin ses ve anlam zenginliğini kullanarak eser ortaya koymayı amaçlar. Bunu yaparken mecaz ve semboller en sık başvurulan biçimlerdir.

Bilim olarak edebiyat, içerik ve anlamından önce konum itibariyle ilgililerini meşgul eder; edebiyatın ne tür bilim olarak tasnif edileceği sorusu bu noktada karşımıza çıkar ki bunun edebiyatla ilgisi sorulan sorunun gülünçlüğü nispetindedir.

Edebiyat eserlerinin tasnifinde de çok çeşitli başlıklar önerilmekle birlikte, eserin malzemesi dil olduğu için, yazıldığı dilde eser tasnifi akla ya(t)kın görünmektedir.

Edebiyatın dili kullanıyor olması, edebiyat bilimini incelerken, sosyal bilimlerle olan ilişkisini ön planda tutmamızı gerektirir.

Edebiyat ve hayat, karşılıklı olarak birbirlerini etkilemektedirler.

Edebiyat eserinin nitelikleri incelendiğinde eser sahibinin ait olduğu milletin sahip olduğu kültürel değerlerin eserdeki yansımaları dikkate alınır.

Eser sahibi, yaşadığı toplumun güncel sorunlarına, ekonomik ve sosyal değişimlerine tanıklık eder ve belli ölçüde bu değişimlerin yansımaları eserine nüfuz eder. Yaşanan coğrafyadaki değişimler edebiyat eserlerinde de değişimlere neden olur(etkileşimin detay ve kapsamı nispetinde).

Türk Edebiyat Tarihi'nin kurucusu Fuat Köprülü (1890-1966)

Türk edebiyatı üç dönemde incelenebilir:

- a) İslam öncesi Türk edebiyatı
- b) İslami dönem Türk edebiyatı
- c) Batı etkisindeki Türk edebiyatı

Türklerin en eski dönem edebiyatı sözlü ve yazılı olmak üzere iki alt kategoride incelenir.

Bilinen en eski Türkçe şiir MÖ 119 tarihli bir ağıttır.

Eski Türk edebiyatı sözlü edebiyat eserleri; destan, koşug, sagu ve sav'lardan oluşur.

Sözlü edebiyat eserlerinin şairlerine şaman, baksı, ozan ve oyun denilmektedir.

Bu şairler, şiirlerini genellikle kopuz adı verilen bir saz eşliğinde söylerlerdi.

Yazılı edebiyatımızın ilk örnekleri tabletlerdir. MÖ. 4. Yüzyıla ait olan Tiyanşan Yazıtları kitabe türünün edebiyatımızdaki ilk örneği olarak kabul edilir. Orhun Yazıtları'nın ilki 720 tarihlidir. Orhun Yazıtları, 4+3'lük hece vezniyle yazılmıştır.

Bu kitabelerde ismi geçen (**Aprınçur Tigin**) **Yolluğ Tigin** ilk Türk şairi olarak kabul edilir.

İslami Dönem Türk Edebiyatı'nın ilk büyük eseri **Yusuf Has Hacıp**'e ait olan Kutadgu Bilig'dir. Türk devlet geleneğini ve sosyal yaşamını anlatır.

11. Yüzyılda, **Kaşgarlı Mahmud**'un hazırladığı, Divan-ı Lügati't-Türk, ilk sözlüğümüzdür.

Edip Ahmet Yükneki'nin Atabetü'l Hakayık ve **Ahmet Yesevi**'nin Divan-ı Hikmet'i 12. Yüzyılda yazılmışlardır.

İslami dönem, (a) halk, (b) tekke/tasavvuf ve (c) divan edebiyatı olmak üzere üç başlıkta incelenir.

Şeyhi ve **Hoca Dehhani** ile başlayan divan edebiyatının ilk örnekleri **Aşık Paşa** ve **Ahmet Paşa**'ya aittir. **Şeyhi**'nin *Harname*'si manzum bir hicivdir. Divan şiirinin klasik dönemi, **Hayali**, **Necati** ve **Baki** ile zirvesine ulaşır.

Fuzuli -> Lirizm

Nef'i -> Hivic

Nedim -> Romantizm

Nabi -> Düşünce

Şeyh Galip -> Sembolizmiyle öne çıkar.

Şiirin gölgesinde kalmışsalarda mensur eserleriyle tanınan isimler, **Evliya Çelebi**, **Katip Çelebi** ve **Naima** dönemin diğer önemli edebiyatçıları olarak kabul edilir.

Yeni Türk Edebiyatı, 1839'da Tanzimat'ın ilanıyla başlayan batılılaşma sürecinde gelişme gösterdi. **İbrahim Şinasi**'nin edebi faaliyetleriyle başladığı kabul edilir.

Tercüme odası 1821

Kaime (ilk kağıt para) 1841

Islahat Fermanı 1856

Genç Osmanlılar à Ali Suavi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Mithat Paşa

Meşrutiyet 1876

Duyun-i Umumi 1881

İttihat ve Terakki kuruldu à 1889

II. Meşrutiyet 1908

Batılılaşma yolundaki çalışmalar kapsamında 1831 yılında Takvim-i Vekayi açıldı.

İlk özel gazete ise Tercüman-ı Ahval adıyla **Agah Efendi** ve **Şinasi** tarafından 1860 yılında açıldı.

Şair Evlenmesi à İlk tefrika roman

Münif Paşa'nın çıkardığı Mecmua-i Fünûn à İlk dergi

Tanzimat Edebiyatı (1859-1896)

Servet-i Fünûn topluluğu (1896-1901)

2. dönem – Fecr-i Âtî (1909-1912)

Milli Edebiyat (1911-1923)

Çağdaş Türk Edebiyatı (1940 sonrası)

Yenileşme döneminin ilk kuşağının sanatçıları:

Şinasi

Ziya Paşa

Namık Kemal

İkinci uşak yenilikçiler:

Recaizade Mahmut Ekrem ile birlikte edebiyatta topluma mesaj vermenin arka plana itildiği, bunun yerine estetik kaygıların öne çıktığı gözlemlenir.

Yenileşme döneminin en büyük şairi **Abdülhak Hamit**'tir (1852-1937)

Muallim Naci (klasik tarzı savunur) Ömer'in Çocukluğu adlı eseri önemli bir otobiyografi örneği.

Şemseddin Sâmî – Taaşuk-ı Talat ve Fitnat à İlk türkçe roman (1872)

Nabizade Nazım – Karabibik à İlk gerçekçi roman (1890)

Namık Kemal – Cezmi à İlk tarihi roman (1891)

Servet-i Fünûn şairleri eskiyi terk ederek Batı tarzında eserler neşretmiştir.

Topluluğun en büyük romancısı Halit Ziya'dır. Mai ve Siyah (1897), Aşk-ı Memnû (1900)

Mehmet Rauf à Eylül -> 1901

Hüseyin Rahmi, bu topluluktan ayrılarak mizahi romanlar yazarak ilk natüralist yazarımız olmuş; **Mehmet Emin** hamasi şiirleriyle yeni bir çıkır açmış; **Mehmet Akif** ilk döneminde realist ve toplumcu şiiri benimsemiştir.

Servet-i Fünûn dergisinin kapanmasından sonra bir grup edebiyatçı sanat için sanat anlayışını benimseyerek **Fecr-i Ati** adı altında akım kurmaya çalışmış.

Türkçülük akımının gelişmeye başlamasından sonra Genç Kalemler dergisinde **Ömer Seyfettin** ve **Ali Canip**'in başını çektiği bir grup, dilin sadeleşmesi yönünde ciddi bir tartışma başlatmış.

Geleneksel şiirimizle Batı tarzının bir sentezini eserlerinde ortaya koyan Yahya Kemalkendine özel tarzıyla önemli eserler üretti.

Milli Edebiyat döneminin önemli yazarları; Yakup Kadri, Halide Edip ve Reşat Nuri'dir.

Necip Fazıl ve Nazım Hikmet, bu dönemin önemli şairleridir.

Hece vezniyle şiirler yazmaya devam eden diğer önemli şairlerimiz; Ahmet Muhip Dıranas, Ahmet Kutsi Tecer ve Ahmet Hamdi Tanpınar'dır.

Şiirimizde devrimi gerçekleştiren ise Orhan Veli'dir.

Garip Hareketinden sonra İkinci Yeni şairleri öne çıkar; Ece Ayhan, Edip Cansever, Turgut Uyar ve Cemal Süreya bu dönemin önde gelen isimleridir.

İsmet Özel toplumcu söylemi, Cahit Zarifoğlu ise şiirindeki mistik unsurlarla göze çarpar.

(Ünite 2)

Türk Edebiyatı, Batı edebiyatı, divan edebiyatı ve halk edebiyatından beslenir.

Namık Kemal, geleneksel edebiyatı

- 1- Akla ve tabiata aykırı bir hayal dünyasına sahip olması
- 2- Ahlaka aykırı olması
- 3- Topluma yararı bulunmaması
- 4- İran edebiyatı taklidi olmasından dolayı eleştirir.

Recaizade Mehmut Ekrem à Talim-i Edebiyat (1879) ilk kuramsal edebiyat kitabı.

Kitabında insanı merkeze alan estetik nazariyesi Muallim Naci ile eski-yeni tartışmasına girmesine neden olur.

Divan şiirinde kafiye gôze hitap ederdi, fonetiği savunanlar Servet-i Fünûn çatısı altında bu kurala karşı tavır takındılar.

Yahya Kemal, tek başına neoklasik tarzı yaratmıştır.

Şinasi'nin Tercüme-i Manzume adlı eseri ilk çeviri eseridir. (1859)

Ethem Pertev Paşa'nın Tıfl-ı Naîm adlı eseri Victor Hugo çevirisidir (1870).

Abdülhak Hamit à Makber adlı şiiriyle Ottova rima'yı nazım şekli olarak şiirimize kazandırır.

İlk roman tercümesi; **Yusuf Kamil Paşa** tarafından yapılan Fenelon'a ait Telemak romanıdır (1862).

Beşir Fuat'ın *Victor Hugo* (1885) adlı eseri realist yazarları tanımamızı sağladı ve realist yazarların eserleri çevrilmeye başlandı.

Ahmet Lütfi Efendi *Hikâye-i Robenson* adıyla Robinson Crusoe çevirisini yapmıştır (1864).

Teodor Kasap -> *Monte Cristo* çevirisini yapıp yayınlamıştır (1871).

Mahmut Nedim 1872 yılında *Gülliver'in Seyahatnamesi*'ni tercüme edip yayınladı

Münif Paşa'nın *Muhaverat-ı Hikemiyye* adlı eseri Voltaire, Fenelon ve Fontenelle'den seçilmiş pasajları kapsamaktadır (1859).

Yakup Kadri ve Yahya Kemal Nev-Yunanilik adı altında bir akım oluşturmaya çalışır – 1912 1940 yılından sonra Hasan Ali Yücel'in maarif vekili olmasıyla birlikte çeviri faaliyetleri hız kazanır, Tercüme Dergisi bu çalışmalarda önemli bir yer tutar.

Çeviri faaliyetleriyle birlikte Azra Erhat, Halikarnas Balıkcısı ve Sebahattin Eyuboğlu gibi yazarlar Mavi Anadolucular adıyla anılır.

Şinasi à Şiirlerinde akıl kavramını öne çıkarır.

Dini düşünceye karşı şiirleriyle Tevfik Fikret, isminden söz ettirir.

Âkif Paşa'nın *Adem Kasidesi* yokluk kavramı etrafında dönüp durur. Ziya Paşa da benzer bir inanç bunalımı içerisinde.

Abdülhak Hamit'in şiirlerinde de gel/gitler gözlemlenir -> *Makber*

Materyalizm hakkındaki ilk fikirlere **Ahmet Mithat Efendi**'nin Dağarcık (1872) adlı dergideki yazılarında rastlanır.

Konuyu gündeme taşıyan ise **Beşir Fuad** olmuştur.

Batıcılık ve Türkçülük gibi akımlara bir tepki olarak ortaya çıkan İslamcılık akımının yayın organları Sırat-ı Mustakim ve Sebilürreşat dergileridir.

(Ünite 3)

Tanzimat döneminde biçimde çok fazla değişiklik gözlemlenmezken içerikte değişen sosyal ve kültürel koşullar kendine yer bulur.

Yeni Türk Edebiyatı, Tanzimat Fermanı'nın ilanından sonra, **Sadullah Paşa, Akif Paşa, Ahmet Cevdet Paşa** ve **İbrahim Şinasi Efendi** gibi isimlerin öncülüğünde oluşmaya başlar.

Lâle Devri'ni Batılılaşma hareketlerinin başlangıcı olarak kabul edebiliriz. (1718-1730)

Batılılaşma çabaları

Nevşehirli Damat İbrahim Paşa öncülüğünde kurulan Tercüme Heyeti,
Yirmisekiz Çelebi Mehmet Efendi'nin Paris Sefaretnamesi (1721-)
Mehmet Sait Çelebi ve İbrahim Müteferrika'nın 1726 da kurdukları matbaa.
Askerlik alanında yapılan yenilikler.

1793 yılında Londra'da elçilik kurduk.

Aydınlanmayla birlikte dilimize katılan kavramlar; hürriyet, müsâvat/eşitlik, uhuvvet/kardeşlik...

1838 tarihli Balta Limanı Antlaşması'nın maddelerini hukuki zemine taşımak amacıyla İngilizlerin baskıları sonucunda Tanzimat Fermanı ilan edilir (3 Kasım 1839).

1824 yılında II. Mahmut, ilköğrenimi zorunlu hale getirdi.

1832 yılında Tercüme Odası'nı kurdu

1846 yılında Mekâtib-i Umûmiyye Nezareti kuruldu.

1851'de encümen-i danış kuruldu.

Tercüme odası ve encümen-i danış, yeni edebiyatın ortaya çıkmasına ciddi katkı sağladı.

Tanzimat dönemi edebiyatçılarının hepsi tercüme odaları/kalemlerde çalışmışlardır.

Encümen-Danış'ın ilk icraatı à **Ahmet Cevdet Paşa ve Fuat Paşa'nın** birlikte yazdıkları Kavaid-i Osmaniye'dir.

Mustafa Reşit Paşa'nın konağı edebiyatımızın oluşmasında önemli bir yere sahiptir.

Dönemin edebiyatçılarından Ali Paşa, Fuat Paşa, Ahmet Vefik Paşa, Ahmet Mithat Paşa, Şinasi ve Ziya Paşa hep bu konakta yetişmişlerdir.

Dönemin edebiyatçıları aynı zamanda gazeteciydiler.

Osmanlı topraklarında çıkarılan ilk gazete 1828 yılında Mısır'da Kavalalı Mehmet Ali Paşa'nın çıkardığı Vekâyi-i Mısıriyye'dir.

II. Mahmut hemen harekete geçerek *Le Moniteur Ottoman* isimli resmi bir gazete çıkartır, akabinde de Takvim-i Vekayi çıkmaya başlar (1831).

Ceride-i Havadis (1840) – William Churchill

İlk yarı resmi Türk gazetesidir. İlk muhabir, ilk ek neşri (Ruzname/Ruzname-i Ceride-i Havadis), ansiklopedik bilgiler, tıbbi bilgiler, ölüm ilanları, tefrikalar, okuyucu mektupları ve savaş muhabirliği bu gazete ile ülke topraklarına girdi.

Tercüman-ı Ahval (1860)

22 Ekim 1860 tarihinde, **Agah Efendi** ile **Şinasi**'nin birlikte çıkardıkları ilk özel gazetedir.

Tasvir-i Efkar (1862)

Şinasi tarafından çıkartıldı.

Namık Kemal, 200. Sayısından itibaren bu gazetede yazmaya başlar. Şinasi, 1865 yılında gazeteyi Namık Kemal'e bırakır. Namık Kemal, 1867 yılında gazeteyi Recaizade Mahmut Ekrem'e bırakır.

Münif Paşa -> Mecmua-i Fünûn (1862)

Ali Suavi -> Muhbir (1867)

Ali Reşit ve Filip -> Terakki (1868)

Namık Kemal & Ziya Paşa -> Hürriyet (1868)

Basiretçi Ali Efendi -> Basiret (1870)

Teodor Kasap -> Diyojen (1870) à İlk mizah gazetesi

Namık Kemal & Reşat, Nuri, Ebuzziya, Mahir -> İbret (1872)

(Ünite 4)

Tıfl-ı Naim çevirisi ile birlikte şiirimize katılan ottova-rima (sekiz mısralı nazım şekli) ilerleyen yıllarda **Abdülhak Hamit**'in *Makber* adlı şiirinde karşımıza çıkar.

Recaizade Mahmut Ekrem à *Takdir-i Elhan*'da "...her güzel şey şiirdir" der ve geleneksel şiirin katı kurallarına meydan okur.

Tanzimat dönemi şiiri, temaları bakımında birlik göstermez; **Şinasi** à Klasik, **Namık Kemal** à Romantik, **Ziya Paşa** à Felsefi şiirler yazar.

Her üç şair de şiir dilini gündelik dile yaklaştırmaya çalışırlar ancak çabaları yeterli olmaz.

Encümen-i Şuarâ

Eskiye bağlı bir şiir topluluğudur (1861).

Hersekli Arif Hikmet Bey'in Laleli'deki evinde her Salı toplantılar yapılırdı, Leskofçalı Galip'in idare ettiği toplantılara Namık Kemal, Ziya Paşa gibi isimlerde katılırdı.

Letaif-i Rivâyat – Ahmet Mithat Efendi'nin yayınladığı bu eser Türk hikayeciliğinin başlangıcı olarak kabul edilir(1870).

Şemseddin Sâmî – Taaşşuk-ı Talat ve Fitnat 1872/73 yıllarında Hadika gazetesinde tefrika edildi.

Recaizade Mahmut Ekrem'in Araba Sevdası 1885 yılında Servet-i Fünûn dergisinde resimli olarak tefrika edilmiştir. İlk realist Türk romanıdır.

Samipaşazade Sezai'nin 1888 tarihli Següzeşt'i dönemin çarpıcı romanlarından. Esaret gibi güncel bir konunun işlenmiş olması bakımından önemlidir.

Nabizade Nazım'ın 1890 tarihli Karabibik adlı eseri ilk köy romanıdır.

1868 yılında Gedikpaşa tiyatrosunda Türkçe temsiller gösterilir.

İbrahim Şinasi'nin Şair Evlenmesi (1859) ilk tiyatro eserimizdir.

Ali Haydar ilk trajedi yazarı

Namık Kemal, ilk tiyatro kuramcısı,

Eleştiri alanında Şinasi'den sonra karşımıza çıkan ilk isim Namık Kemal'dir.

Ziya Paşa, Ahmet Mithat Efendi, Abdülhak Hamit ve Recaizade Mehmut Ekrem diğer isimlerdir.

(Ünite 5)

Temalar,

Kahramanlık -> Namık Kemal

Devlet büyüklerini övme -> Şinasi'nin Mustafa Reşit Paşa için yazdıkları

Devlet büyüklerini yerme -> Şinasi ve Ziya Paşa

Dini temalar -> Şinasi

Gönül / Akıl -> Şinasi, Namık Kemal

Yeni Temalar,

Görücü usulüyle evlenme

Şinasi -> Şair Evlenmesi'nde, Şemsettin Sami -> Taaşuk-ı Talat ve Fitnat'ta...

Esaret -> Hürriyet

Namık Kemal -> Şiirlerinde, Samipaşazade Sezai -> Seegüzeşt'de, Ahmet Mithat Efendi -> Hikayelerinde...

Eğitim

Şemsettin Sami (TTF), kız çocuklarının okutulması, Namık Kemal (İntibah) çocuk eğitimi, Mizancı Murat (Turfanda mı Yoksa Turfa Mı, 1890) eğitim alanındaki çalışmaların yetersizliğinden...

Vatan (yahut Namık Kemal)

Tarih (yahut Namık Kemal)

İnce hastalık

Namık Kemal (Zavallı Çocuk), Recaizade Mahmut Ekrem (Vuslat), Abdülhak Hamit (İçli Kız)...

Yokluk à Akıf Paşa

Tabiat à Abdülhak Hamit

Dış ülke izlenimleri à Namık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Mithat Efendi

Köy Hayatı à Nabizade Nazım (Karabibik), Ahmet Mithat Efendi (Bahtiyarlık)